

СИЛАБУС
навчальної дисципліни з підготовки магістра
ПОБІЧНА ДІЯ ЛІКІВ

Спеціальність	225 Медична психологія
Освітня програма	ОПП «Медична психологія», 2022
Рівень вищої освіти	Магістр
Навчальний рік	2026-2027
Статус дисципліни (обов'язкова/ вибіркова)	Обов'язкова
Мова викладання	Українська
Загальне навантаження	2 кредити ЄКТС
Курс / семестр	4 курс/ 7 семестр
Укладач (і)	Доц., к.мед.н. Барало Р.П.
Викладач (і), гостьові лектори	проф., д. мед. н., Півторак К.В., доц., к. мед. н. Барало Р.П., доц., к. мед. н. Дорошкевич І.О., доц., к. мед. н. Жамба А.О., доц., к. мед. н. Коновалова Н.В.
Місце проведення, контакти	clinpharm@vnmu.edu.ua , вул. Пирогова, 56

1. ОПИС ДИСЦИПЛІНИ
АНОТАЦІЯ

Коротка анотація курсу, актуальність.

Програма вивчення навчальної дисципліни «Побічна дія ліків» складена відповідно до порядку підготовки здобувачів другого (магістерського) рівня освіти у вищих медичних навчальних закладах освіти України у відповідності до вимог кредитно-трансферної системи організації навчального процесу ECTS, навчального плану підготовки фахівців другого (магістерського) рівня вищої освіти галузі знань 22 «Охорона здоров'я» спеціальності «Медична психологія».

Дисципліна є вибірковим компонентом освітньо-професійної програми «Медична психологія», циклу професійної підготовки Магістра медицини, розрахована на 2,0 кредити, які здобувачі освіти засвоюють протягом VII семестру на 4 році навчання.

Основним фокусом програми є отримання знань з дисципліни «Побічна дія ліків», вивчення якої необхідне для успішного засвоєння дисциплін професійної підготовки. Предметним напрямком програми є вивчення механізмів виникнення, проявів, симптомів передозування та профілактики побічних реакцій лікарських засобів із урахуванням їх групової приналежності, особливостей фармакокінетики, фармакодинаміки, головних показань до призначення і взаємодії з іншими лікарськими засобами. Програма орієнтована на формування навичок розробки стратегії і тактики лікування захворювання у конкретного

хворого із врахуванням імовірних ризиків побічної дії ліків на тлі коморбідності патології, та здійснювати динамічний контроль ефективності та безпечності медикаментозної терапії.

Головним завданням при викладанні предмета повинна бути підготовка спеціаліста з достатнім обсягом теоретичних знань і практичних навичок для проведення максимально раціональної медикаментозної терапії у конкретного хворого, який володіє методологією індивідуального підбору ефективних та безпечних препаратів на підставі фармакокінетики, фармакодинаміки, можливих виявів побічної дії, особливостей перебігу захворювання, віку хворого, супутньої патології, оптимальних лікарських форм, складання раціональних комбінацій ліків.

Передреквізити. Для успішного засвоєння дисципліни студенту необхідні знання, отримані в процесі вивчення наступних дисциплін загальної підготовки: латинська мова, етика, філософія, екологія, медична біологія, медична хімія, біологічна та біоорганічна хімія, біофізика, анатомія людини, патологічна анатомія, фізіологія, патологічна фізіологія, мікробіологія, фармакологія

МЕТА ТА ЗАВДАННЯ

Мета навчальної дисципліни за вибором «Побічна дія ліків» передбачає набуття кожним студентом теоретичних знань та практичних навичок щодо основних принципів обґрунтування раціонального й безпечного для здоров'я людини застосування лікарських засобів з урахуванням виникнення можливих побічних реакцій. Досягнення мети дозволить підготувати студентів до практичної діяльності, якісного виконання функціональних обов'язків, пов'язаних з раціональним вибором лікарських препаратів, що сприятиме зменшенню частоти виникнення побічних реакцій на лікарські засоби, попередження поліпрагмазії та лікарської хвороби.

Основними завданнями вивчення навчальної дисципліни за вибором «Побічна дія ліків» є надання студентам теоретичних знань щодо визначення основних видів, причин, механізмів розвитку, клінічних проявів можливої побічної дії, симптомів передозування ліків та заходів, що запобігають виникненню та сприяють усуненню небажаних реакцій при призначенні лікарських засобів і їх взаємодії з іншими медикаментами.

Компетентності та результати навчання, формуванню яких сприяє дисципліна.

- **інтегральна:**

ІК. Здатність розв'язувати складні задачі і проблеми медичної психології, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій і характеризується невизначеністю умов і вимог.

- **загальні:**

ЗК 1. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК 2. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК 3. Здатність до пошуку, обробки та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК 4. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

ЗК 5. Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт.

ЗК 6. Здатність приймати обґрунтовані рішення.

ЗК 7. Здатність до адаптації та дії в новій ситуації.

ЗК 8. Здатність до міжособистісної взаємодії.

ЗК 9. Здатність працювати в команді.

ЗК 10. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК 11. Визначеність і наполегливість щодо поставлених завдань і взятих обов'язків.

- **спеціальні (фахові, предметні):**

ФК 1. Здатність до збирання та критично опрацювання, аналізу та узагальнення медичної та психологічної інформації з різних джерел.

ФК 2. Здатність до узагальнення інформації щодо суб'єктивних і об'єктивних проявів психологічних проблем, субклінічних хворобливих станів та захворювань.

ФК 5. Здатність до оцінювання результатів діагностики, лабораторних та інструментальних досліджень, проведення психологічного дослідження, аналізу, систематизації, оцінювання психометричних та психодіагностичних методик, формування аргументованих висновків та рекомендацій.

ФК 9. Здатність до використання науково верифікованих методів та технік, використання моно- і комбінованих схем комплексного лікування з застосуванням елементів доказових методів психотерапії.

Постреквізити. Як навчальна дисципліна «Побічна дія ліків» закладає основи формування уявлень та умінь застосовувати загальні принципи медикаментозної терапії основних захворювань, синдромів і окремих їх проявів в терапії, хірургії, акушерстві, гінекології та анестезіології.

2. РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Після успішного вивчення дисципліни здобувач зможе:

ПРН 8. Застосовувати сучасні методи корекції функціональних станів (фармакологічні, поведінкові, фізичні).

ПРН 10. Відшуковувати необхідну інформацію у професійній та науковій літературі, базах даних та інших джерелах, аналізувати та оцінювати цю інформацію, застосовувати її для вдосконалення професійної практики.

ПРН 15. Приймати ефективні рішення, у тому числі, в умовах невизначеності.

3. ФОРМИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ТА ЇХ ОБСЯГ

Вид занять	Години
Лекції:	14
Практичні заняття:	16
Самостійна роботи:	30
Всього	30

4. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№	Назва теми
1-2.	Побічна дія ліків, дефініції. Фармакологічний нагляд в Україні. Вплив фармакокінетики та фармакодинаміки на токсичність ліків. Взаємодія ЛЗ. Методи контролю за розвитком побічної дії ліків. Особливості профілактики побічної дії ліків. Тактика лікаря при розвитку побічної дії ліків. Предиктори ПД ЛЗ в залежності від віку, на тлі вагітності та лактації. Особливості дозування ліків у дітей та осіб літнього віку.
3.	Нефротоксичність ЛЗ. Механізми розвитку побічних реакцій з боку нирок. Швидкість клубочкової фільтрації та її значення для розрахунку дози ЛЗ.
4.	Гепатотоксичність ЛЗ. Механізми розвитку токсичної дії ліків на печінку, моніторинг гепатотоксичності окремих груп ЛЗ, тактика лікування. Поняття про гепатопротектори: класифікація, особливості фармакодинаміки та фармакокінетики, показання до застосування, побічні реакції, протипокази.
5.	Кардіотоксичність ЛЗ. Побічна дія антикоагулянтів, антиагрегантів та тромболітиків.

6.	Гематотоксичність ЛЗ. Особливості застосування препаратів, здатних викликати порушення з боку системи крові. Тактика лікування гематотоксичних реакцій, спричинених ЛЗ.
7.	Нейротоксичність ЛЗ. Побічна дія наркотичних анальгетиків, транквілізаторів, снодійних, антидепресантів.
8.	Медикаментозна алергія. Механізми реакцій гіперчутливості на ЛЗ. Діагностика, клінічні особливості та лікування медикаментозно алергії.

5. ФОРМИ ТА МЕТОДИ КОНТРОЛЮ УСПІШНОСТІ НАВЧАННЯ

Поточний контроль на практичних заняттях	<u>Методи</u> : усне або письмове опитування та тестування, розв'язання ситуаційних задач
Підсумковий контроль дисципліни – залік	Проводиться на останньому практичному занятті і встановлюється за поточною успішністю відповідно до «Положення про організацію освітнього процесу у ВНМУ ім. М.І. Пирогова» https://vnmu.edu.ua/Загальна інформація/Основні документи або https://www.vnmu.edu.ua/downloads/other/polog_organiz_ocv_proc(2026).pdf
Засоби діагностики успішності навчання	Теоретичні питання, тести, клінічно-орієнтовані ситуаційні завдання, практичні завдання, демонстрація практичних навичок

6. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Оцінювання знань здійснюється згідно чинного Положення про організацію освітнього процесу у ВНМУ ім. М. І. Пирогова
([https://www.vnmu.edu.ua/downloads/other/polog_organiz_ocv_proc\(2026\).pdf](https://www.vnmu.edu.ua/downloads/other/polog_organiz_ocv_proc(2026).pdf))

Поточний контроль	За системою традиційних оцінок: 5 «відмінно», 4 «добре», 3 «задовільно», 2 «незадовільно»
Контроль практичних навичок	За системою традиційних оцінок
Залік	За 200-бальною шкалою (середня арифметична оцінка за семестр конвертується в бали) Зараховано: від 122 до 200 балів Не зараховано: менше 122 балів

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
180-200	A	відмінно	зараховано
170-179,99	B	добре	
160-169,99	C		
141-159,99	D	задовільно	
122-140,99	E	задовільно	не зараховано з можливістю повторного складання
60-121,99	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	

0-59,99	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни
----------------	----------	--	---

Критерії оцінювання знань студента

Оцінювання усної/письмової відповіді під час поточного контролю

Оцінка **«відмінно»** виставляється здобувачу освіти, який глибоко і всебічно засвоїв теоретичний матеріал, грамотно і логічно його викладає. Він може вільно оперувати термінологією, чітко відповідає на нестандартні питання за темою заняття, уміє пов'язати матеріал даної теми з вивченими раніше розділами, що свідчить про опанування рекомендованої літератури та здатність аналізувати вивчений матеріал, а також чітко демонструє значення засвоєних теоретичних знань для практичної медицини.

Студент повинен знати особливості механізму дії, класифікацію, фармакокінетику, фармакодинаміку, побічну дію, взаємодію різних груп ЛЗ. Способи їх призначення, методи оцінки ефективності дії, тривалість дії ЛЗ. Вибір препаратів з урахуванням вище перерахованих критеріїв та функціонального стану організму, статі, віку хворого. Рациональні комбінації терапії. Профілактику та заходи негайної терапії при виникненні ускладнень від лікування.

Оцінка **«добре»** виставляється здобувачу освіти, який знає і добре володіє теоретичним матеріалом, грамотно його викладає, не допускає істотних неточностей при відповіді, допущені неточності виправляє самостійно, уміє розкрити тему з позицій її медичного значення та практичного застосування, але при цьому відповіді не виходять за межі підручника, методичних рекомендацій.

Студент повинен знати особливості механізму дії, класифікацію, фармакокінетику, фармакодинаміку, побічну дію, взаємодію різних груп ЛЗ. Способи їх призначення, методи оцінки ефективності дії. Вибір препаратів з урахуванням вище перерахованих критеріїв та функціонального стану організму, статі, віку хворого. Профілактику та заходи негайної терапії при виникненні ускладнень від лікування.

Оцінка **«задовільно»** виставляється здобувачу освіти, який знає базові поняття та визначення з вивченої теми, але допускає значні неточності або має труднощі при формулюванні відповіді, не може пов'язати теоретичний матеріал із практикою. Студент повинен володіти обов'язковим мінімумом теоретичних знань та практичних навичок - знати представників груп ЛЗ, особливості фармакокінетики, фармакодинаміки, побічної дії ліків, способи призначення.

Оцінка **«незадовільно»** виставляється здобувачу освіти, який не знає теоретичних основ теми, допускає грубі помилки при відповіді, не розуміє базових понять та визначень, не може пояснити значення теоретичного матеріалу для практичної діяльності. Студент не орієнтується в питаннях фармакокінетики, фармакодинаміки, побічної дії ЛЗ, особливостей їх взаємодії, методах контролю терапії та заходах по негайній допомозі при виникненні ускладнень.

Критерії оцінювання усіх інших видів навчальної роботи студента ґрунтуються на вимогах Положення про організацію освітнього процесу у ВНМУ ім. М. І. Пирогова» ([https://www.vnmu.edu.ua/downloads/other/polog_organiz_ocv_proc\(2026\).pdf](https://www.vnmu.edu.ua/downloads/other/polog_organiz_ocv_proc(2026).pdf)) і зазначені в робочій програмі навчальної дисципліни.

Максимальна кількість балів, яку може отримати здобувач освіти після засвоєння дисципліни – 200 балів. Мінімальна кількість балів становить 122 бали.

7. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Навчальний контент (конспект або розширений план лекцій), тематичні плани лекцій, практичних занять, самостійної роботи, завдання для поточного контролю, методичні рекомендації, посібники).

8. ПОЛІТИКИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Виконання навчальних завдань і робота за дисципліною має відповідати вимогам «Положення про організацію освітнього процесу у ВНМУ ім. М. І. Пирогова» ([https://www.vnmuh.edu.ua/downloads/other/polog_organiz_ocv_proc\(2026\).pdf](https://www.vnmuh.edu.ua/downloads/other/polog_organiz_ocv_proc(2026).pdf)), «Положення про організацію освітнього процесу для здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії у Вінницькому національному медичному університеті ім. М. І. Пирогова» (https://www.vnmuh.edu.ua/downloads/other/pologPhD_org.pdf), Закону України «Про освіту» (ст. 42), Закону України «Про академічну доброчесність», Кодексу академічної доброчесності ВНМУ ім. М. І. Пирогова (https://www.vnmuh.edu.ua/downloads/other/kodex_akad_dobr_edit%202026.pdf).

Здобувач освіти має право на отримання якісних освітніх послуг та безпечне освітнє середовище в умовах воєнного стану, надзвичайних ситуацій та надзвичайних станів, доступ до сучасної наукової та навчальної інформації, кваліфіковану консультативну допомогу під час вивчення дисципліни та опанування практичними навичками. Політика кафедри під час надання освітніх послуг є студентоцентрованою, базується на нормативних документах Міністерства освіти та Міністерства охорони здоров'я України, Статуті університету та порядку надання освітніх послуг, в тому числі при виникненні надзвичайних ситуацій, регламентованого основними документами та розпорядженнями щодо організації навчального процесу в ВНМУ ім. М. І. Пирогова та засадах академічної доброчесності.

Академічна доброчесність. Під час вивчення дисципліни та виконання усіх видів навчальних завдань/дослідницької діяльності здобувач освіти має керуватись Законом України «Про освіту» (ст. 42), Законом України «Про академічну доброчесність», Кодексом академічної доброчесності ВНМУ ім. М. І. Пирогова (<https://www.vnmuh.edu.ua/> загальна інформація/ Основні документи/ Кодекс академічної доброчесності ВНМУ ім. М.І. Пирогова). При порушенні норм академічної доброчесності застосовуються заходи реагування відповідно до чинних нормативних документів.

Дотримання правил розпорядку ВНМУ, техніки безпеки на практичних заняттях. На першому практичному занятті викладач проводить інструктаж з безпечного поведіння в приміщеннях кафедри, ознайомлює із місцем розташування укриття, маршрутом переміщення в укриття згідно прийнятої схеми евакуації, правилами поведінки під час переміщення до укриття та перебування в ньому, пояснює всі дії, передбачені Планом реагування на надзвичайні ситуації (згідно Наказу № 505 від 30.08.2023 р.). У разі сигналу «Повітряна тривога» або інших сигналів оповіщення викладач перериває заняття. Всі разом переходять в укриття, де перебувають до скасування сигналу оповіщення. Після відміни сигналу тривоги викладач і здобувачі освіти продовжують заняття в учбових кімнатах кафедри або самостійно доопрацюють навчальний матеріал з опитуванням на наступному занятті.

Вимоги щодо підготовки до практичних занять.

Здобувач освіти зобов'язаний приймати активну участь в проведенні освітнього процесу: відвідувати заняття та бути підготовленим до них, тестові завдання до поточної теми мають бути розв'язані у робочому зошиті, схеми та таблиці заповнені; активно обговорювати тему заняття, виконувати всі передбачені програмою завдання, шукати додаткову інформацію по темі заняття та презентувати її своїм колегам.

На заняття слід приходити вчасно. Запізнення не допускається (згідно Правил внутрішнього розпорядку для осіб, що навчаються у ВНМУ). Здобувач, який запізнився більше, ніж на 10 хвилин на заняття, не допускається до останнього і повинен його відпрацювати в установленому порядку. На практичних заняттях студент має бути одягнений в медичний халат, в іншому випадку здобувачі не допускаються до заняття,

У спілкуванні з викладачами, співробітниками, товаришами та іншими особами, що навчаються у ВНМУ дотримуватись ввічливості, привітності, доброзичливості. Здобувачі повинні дотримуватись тиші, спокою, шляхетної поведінки в приміщеннях кафедри.

У своїй роботі колектив кафедри дотримується принципів взаємоповаги і

толерантності. Те саме вимагається від здобувачів.

Здобувач повинен дотримуватись правил безпеки під час знаходження у приміщеннях кафедри.

Під час перебування на клінічних базах здобувачі зобов'язані виконувати вимоги лікувально-охоронного та санітарно-гігієнічного режимів. При введенні в лікувальному закладі режиму карантинних обмежень обов'язкове строге виконання його вимог. Форма одягу при вході у стаціонарні відділення: змінне взуття, медичний халат і шапочка. При собі мати медичну маску, рукавички, антисептик. Пронесення з собою верхнього одягу, взуття, громіздких речей не дозволяється. Заборонене самовільне, без дозволу викладача, торкання до апаратури, обладнання та інструментарію. Під час співбесід з хворими та їх родичами, а також поза стаціонаром здобувачі зобов'язані дотримуватись етико-деонтологічних принципів, вимог чинного законодавства про збереження інформації. Категорично забороняється поширювати медичну та особисту інформацію пацієнтів у будь-який спосіб (в т.ч. у соцмережах, усних розповідях тощо). Під час контактів з персоналом та дискусій в процесі навчання сповідаються принципи толерантності, ввічливості та взаємоповаги, не допускається виклична, некоректна, провокативна поведінка.

Використання мобільних телефонів та інших електронних девайсів. Використання мобільних телефонів та інших електронних пристроїв на занятті не допускається (окрім екстрених дзвінків, випадків демонстрації додаткового матеріалу з теми заняття).

Пропуски занять. Пропущені заняття відпрацьовуються в порядку, встановленому в чинному Положенні про організацію освітнього процесу у ВНМУ ім. М. І. Пирогова (посилання [https://www.vnmu.edu.ua/downloads/other/polog_organiz_ocv_proc\(2026\).pdf](https://www.vnmu.edu.ua/downloads/other/polog_organiz_ocv_proc(2026).pdf)) у час, визначений графіком відпрацювань (опублікований на сайті кафедри <https://www.vnmu.edu.ua/> кафедра клінічної фармації та клінічної фармакології) черговому або своєму викладачу. Відпрацювання передбачає виконання завдань згідно теми пропущеного заняття.

Порядок допуску до підсумкового контролю з дисципліни наведений в чинному Положенні про організацію освітнього процесу у ВНМУ ім. М. І. Пирогова (посилання [https://www.vnmu.edu.ua/downloads/other/polog_organiz_ocv_proc\(2026\).pdf](https://www.vnmu.edu.ua/downloads/other/polog_organiz_ocv_proc(2026).pdf)). До підсумкового контролю здобувачі допускаються за умови відсутності академічної заборгованості: середній бал поточних оцінок не менше 3,0, всі пропущені практичні заняття відпрацьовані на позитивну оцінку («3» і більше). В іншому випадку здобувач повинен підвищити середній бал, відпрацювавши незадовільні оцінки, та відпрацювати пропущені заняття.

Додаткові індивідуальні бали. Індивідуальні бали з дисципліни здобувач може отримати за якісне виконання індивідуальної роботи, зміст якої оприлюднений на сайті кафедри в навчально-методичних матеріалах дисципліни, кількість балів визначається за результатами ІР згідно чинного Положення про організацію освітнього процесу у ВНМУ ім. М. І. Пирогова ([https://www.vnmu.edu.ua/downloads/other/polog_organiz_ocv_proc\(2026\).pdf](https://www.vnmu.edu.ua/downloads/other/polog_organiz_ocv_proc(2026).pdf)).

Вирішення конфліктних питань. При виникненні непорозумінь та претензій до викладача через якість надання освітніх послуг, оцінювання знань та інших конфліктних ситуацій, здобувач повинен спершу повідомити про свої претензії викладача. Якщо конфліктне питання не вирішено, то студент має право подати звернення до завідувача кафедри згідно Положення про розгляд звернень здобувачів вищої освіти у ВНМУ ім. М. І. Пирогова (<https://www.vnmu.edu.ua/Заральна> інформація/Основні документи). Також здобувач має право звернутись до студентського самоврядування, адміністрації факультету (інституту) чи університету безпосередньо чи через скриньки довіри (лінки і адреси доступні на офіційному сайті ВНМУ). Кафедра виходить з розуміння того, студентоцентричність передбачає відповідальність здобувача за свідоме й активне набуття знань, належне виконання передбачених законодавством та регуляторними документами ВНМУ норм і правил та залишає за собою право інформувати відповідні структури про порушення з боку студентів.

Політика в умовах змішаного навчання. Порядок змішаного навчання регулюється Положенням про запровадження елементів дистанційного навчання у ВНМУ ім. М. І. Пирогова (<https://www.vnmu.edu.ua/> Загальна інформація/Основні документи). Основними навчальними платформами для проведення навчальних занять є Microsoft Team, Google Meets. Порядок проведення практичних занять, лекцій, відпрацювань та консультацій під час дистанційного навчання оприлюднюється на веб-сторінці кафедри (<https://www.vnmu.edu.ua/> кафедра клінічної фармації та клінічної фармакології/Студенту/аспіранту/форма навчання/курс/навчально-методичні матеріали).

Зворотній зв'язок з викладачем здійснюється через чат в Microsoft Team, месенджери (Viber, Telegram, WhatsApp) або електронну пошту (на вибір викладача) в робочий час.

9. НАВЧАЛЬНІ РЕСУРСИ

Навчально-методичне забезпечення дисципліни оприлюднено на сайті кафедр. Маршрут отримання матеріалів <https://www.vnmu.edu.ua/кафедра> студенту/аспіранту

ЛІТЕРАТУРА

Базова:

1. Клінічна фармакологія: підручник / за ред. О. М. Біловола. Вінниця: Нова Книга, 2021. 554 с.
2. Клінічна фармакологія: навч. посіб. / Є. І. Шоріков, Г. І. Шумко, О. С. Хухліна та ін. Вінниця: Нова Книга, 2019. 510 с.
3. Клінічна фармакологія: підручник / за ред. М. І. Яблучанського, В. М. Савченка. Харків: ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2011. 405 с.
4. Кресюн В. Й., Годован В. В., Стречень С. Б. Клініко-фармакологічний глосарій: навч. посіб. Одеса: Одеський медуніверситет, 2015. 327 с.
5. Напреенко О. К., Хайтович М. В. Клінічна психофармакологія: навчальний посібник для студентів медичних (фармацевтичних) ВНЗ. 2016. 173 с.
6. Побічна дія ліків – Side Effects of Medications: навчальний посібник: у 2 т. / за заг. ред. В. М. Бобирьова, М. М. Потяженка. Вінниця: Нова Книга, 2020–2021. Т. 1. 2020. 352 с.; Т. 2. 2021.
7. Побічні реакції окремих груп лікарських засобів: навч. посібник / за ред. О. О. Яковлевої. Вінниця, 2019. 308 с.
8. Сучасна клінічна фармакологія та побічні реакції серцево-судинних лікарських засобів: навч. посібник / за ред. О. О. Яковлевої. Вінниця, 2020. 204 с.
9. Яковлева О. О., Барало Р. П., Косован А. І. Клінічна фармакологія окремих груп лікарських засобів. Вінниця: Нова книга, 2014. 152 с.
10. Alves da Costa F., van Mil J. W. F., Alvarez-Risco A. The Pharmacist Guide to Implementing Pharmaceutical Care. Springer Cham, 2019. 506 p.
11. Brunton L. L., Chabner B. A., Knollmann B. C. Goodman and Gilman's The Pharmacological Basis of Therapeutics. 13th ed. 2017. 1423 p.
12. Clinical Pharmacology / M. J. Brown, P. Sharma, F. A. Mir, P. N. Bennett. 12th ed. Edinburgh; London; New York; Oxford; Philadelphia; St Louis; Sydney: Elsevier, 2019. 706 p.
13. Katzung B. G., Masters S. B., Trevor A. J. Basic & Clinical Pharmacology. 11th ed. 2018. 1547 p.
14. Nathan A. Non-Prescription Medicines. 2020. 320 p.

Допоміжна

1. Полушкін П. М. Електронний посібник до вивчення курсу «Клінічна фармакологія та лабораторний супровід для фармакотерапії». Дніпропетровськ: ДНУ, 2014. 264 с.
2. Нові серцево-судинні лікарські засоби згідно класифікації АТС: методичні рекомендації. Київ: ТОВ «Юстон», 2017. 159 с.

3. Особливості фармакодинаміки та призначення лікарських засобів в педіатричній практиці: метод. рек. / уклад. Г. В. Зайченко та ін.; Нац. мед. ун-т ім. О. О. Богомольця. Київ: Юстон, 2017. 83 с.
4. Побічна дія ліків: підручник для студентів вищих закладів медичної освіти / І. Ф. Бєленічев, Н. О. Горчакова, Н. В. Бухтіярова та ін.; Запорізький державний медичний університет. Вінниця : Нова Книга, 2021. 360 с.
5. Фармакологія з основами патології: підруч. для студентів мед. та фармац. ф-тів закл. вищ. освіти МОЗ України III-IV рівнів акредитації / Ю. М. Колесник, І. С. Чекман, І. Ф. Бєленічев та ін. Дніпро : Журфонд, 2019. 537 с.
6. Фармакологія. Курс лекцій: наукове видання. Вінниця: ТОВ «Нілан ЛТД», 2016. 512с.
7. Фармакологія: підручник для студ. мед. ф-тів / І. С. Чекман, Н. О. Горчакова, Л. І. Казак та ін.; за ред. І. С. Чекмана. 4-те вид. Вінниця: Нова Книга, 2017. 784 с.
8. Чекман І. С., Вікторов О. П., Горчакова Н. О. та ін. Нестероїдні протизапальні препарати: ефективність, доступність, прийнятність для пацієнта. Фармаконагляд за безпекою застосування. Київ: Поліграф плюс, 2011. 118 с.
9. Яковлева О. О., Іванова С. А., Семененко І. Ф., Барало Р. П., Вільцанюк І. О., Стопінчук О. В., Семененко С. І. Тактика вибору антибіотиків. Вінниця: Нова книга, 2014. 224 с.
10. Яковлева О. О., Косован А. І., Семененко І. Ф., Барало Р. П., Коновалова Н. В. Фармакокінетика. Вінниця: ВНМУ, 2014. 36 с.
11. Bobyrov V., Devyatkina T., Vazhnicha O., Khristyuk V. Pharmacology: textbook. 3rd ed., updated. Vinnitsya: Nova Knyha, 2015. 520 p.
12. Drugs side effects / [Posokhova K. A., Oleshchuk O. M., Korda M. M., Shevchuk O. O., Cherniashova V. V.]. Ternopil: TNMU, 2023. 286 p.
13. Whalen K. Lippincott Illustrated Reviews: Pharmacology. 7th ed. Philadelphia: Wolters Kluwer, 2019. 593 p.
14. Pharmacology / [edited by] Karen Whalen; collaborating editors, Richard Finkel, Thomas A. Panavelil. 6th ed. 2015. 680 p. (Lippincott illustrated reviews).
15. Vysotsky I. Yu., Khramova R. A., Kachanova A. A. Pharmacology: textbook: in 2 parts. Sumy: Sumy State University, 2019. Part 1. 311 p.
16. Vysotsky I. Yu., Khramova R. A., Kachanova A. A. Pharmacology: textbook: in 2 parts. Sumy: Sumy State University, 2020. Part 2. 569 p.
17. Drogozov S. M., Kutsenko T. A. Pharmacology at your palms: reference book. Kharkiv: NPhAU, 2016. 80 p.
18. Pharmacology – Cito!: Textbook II / edited by S. M. Drogozov. Kharkiv, 2016. 192 p.
19. Rx index – Довідник еквівалентності лікарських засобів: спеціалізоване медичне видання для фахівців / за заг. ред. І. А. Зупанця, В. П. Черниха. 2-ге вид. Київ: Фармацевт Практик, 2018. 848 с.

ЕЛЕКТРОННІ РЕСУРСИ

1. Електронна адреса сайту університету: <http://vnmuedu.ua>
2. Електронна адреса сайту бібліотеки університету: <http://library.vnmuedu.ua>
3. Всесвітня організація охорони здоров'я <http://www.who.int/en/>
4. Центр тестування <https://www.testcentr.org.ua/uk/>
5. МОЗ України <https://moz.gov.ua/>
6. Центр громадського здоров'я МОЗ України <https://phc.org.ua/kontrol-zakhvoryuvan>
7. Англomовна текстова база даних медичних та біологічних публікацій: <http://www.pubmed.com>
8. Англomовний веб-ресурс для лікарів та інших професіоналів охорони здоров'я: <https://emedicine.medscape.com/pulmology>
9. Державний реєстр лікарських засобів www.moz.gov.ua

10. Уніфіковані протоколи ведення хворих www.moz.gov.ua
11. Австралійський бюлетень небажаних лікарських реакцій.
<http://www.tga.health.gov.au/adr/aadrb.htm>
12. Британський щомісячний бюлетень з безпечності застосування лікарських засобів.
<http://www.mhra.gov.uk/Publications/Safetyguidance/DrugSafetyUpdate/index.htm>
13. Лекції для післядипломної освіти «Принципи клінічної фармакології» Клінічного центру Національного інституту здоров'я США.
<http://www.cc.nih.gov/researchers/training/principles.shtml>.
14. Міжрегіональне товариство спеціалістів доказової медицини:
<http://www.osdm.org/index.php>
15. Вісник доказової медицини: <http://www.evidence-update.ua>
16. Європейське товариство клінічних фармакологів і фармакотерапевтів:
<http://www.eacpt.org>
17. Ресурс з фармакогенетики. <http://www.pharmgkb.org/>.
18. On-line реєстрація небажаних лікарських реакцій на сайті FDA.
<https://www.accessdata.fda.gov/scripts/medwatch/medwatch-online.htm>
19. Онлайн-платформа з протоколами на засадах доказової медицини:
<http://guidelines.moz.gov>
20. Взаємодія ліків: <https://www.dynamed.com/drug-interactions>
21. Ресурс по взаємодії лікарських засобів: <http://medicine.iupui.edu/flockart/>

Силабус з дисципліни «Побічна дія ліків» обговорено та затверджено на засіданні кафедри клінічної фармації та клінічної фармакології (протокол № 1, від «27» серпня 2026р.)

Відповідальний(а) за курс:

К.мед.н., доцент ЗВО

Раїса БАРАЛО

В.о. завідувача кафедри
клінічної фармації та
клінічної фармакології
к.мед.н., доцент ЗВО

Інна ДОРОШКЕВИЧ